

Ivan Kovačević, *Antropologija između scijentizma i disolucije*, Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, 2010.

Knjiga Ivana Kovačevića *Antropologija između scijentizma i disolucije* kritički preispituje savremene metodološke i institucionalne tokove u antropologiji i promišlja implikacije takvih tokova u kontekstu tekuće srpske naučne (političke, ideološke i ekonomske) scene. Naime, Kovačević tvrdi da "dva bauka kruže antropologijom". U međusobnoj sprezi, a osnažena aktuelnom kulturom revizije i zahuktalim raspravama o naučnoj politici i politici visokog obrazovanja, ta dva bauka mogu ishoditi potpunom razgradnjom temelja antropološke discipline, što je podjednako pogubno. Ovakav sinergijski koktel lako može skliznuti u devastiranje intelektualnih dometa, društvenog statusa i položaja antropologije. Naime, s jedne strane, autor smatra da se postmodernistička disolucija discipline – zasnovana na antipozitivističkim kanonima, koji su osnov za negiranje mogućnosti postojanja bilo kakvih kriterijuma intersubjektivne proverljivosti rezultata dobijenih naučnim istraživanjima – kreće u pravcu zasnivanja nauke u kojoj će antropolog figurirati kao "individualni guslar", što nužno vodi sadržinskoj entropiji, razvodnjavanju discipline, metodološkom "metabletanju" i reetnografizaciji antropologije koja se shvata kao deskriptivna, ali ne i kao interpretativna disciplina. Logičke, metodološke i epistemološke kritike postmoderne/postkolonijalne/postkulturne antropologije obrađene su detaljno u poslednjem poglavlju (*Dva ogleda iz egzegeze*). S druge strane, Kovačević veruje da metodološki naivan, a intelektualno, društveno i moralno poguban, scijentistički model društvene evaluacije antropološke produkcije, utemeljen na upravo suprotnim premisama – pozitivističkom scijentizmu koji pretpostavlja da se kultura može redukovati na brojeve – mehanički presađen iz (intelektualno, naučno, disciplinarno, jezički, kulturno, ekonomski, brojčano) sasvim drugačije (američke) tradicije dovodi do "kvantofrenog" zbrajanja suštinski nebrojivog, i da to čini priučena i finansijski zainteresovana korporacija/birokratija. Krajnji ishod takve tendencije može biti tematski pomodna i kvantitativno obimna, ali intelektualno, sadržajno, metodološki i kvalitativno isprazna naučna produkcija.

U prvom poglavlju (*Antropologija na prelomu vekova*), autor ocrtava mrežu istorijskih, političkih i ideoloških činilaca, eksternih u odnosu na metodologiju same discipline, koja je odredila kako pravac razvoja etnologije/antropologije kao discipline u Srbiji, tako i njenu širu društvenu percepciju. Posle Prvog svetskog rata, kad je utihnula politička instrumentalizacija nekadašnje etnologije, nastaje potreba za problematizacijom samih okvira discipline, iz čega je proistekao period njene hibernacije, njeno udaljavanje od "istorijske nauke" i trend "antropologizacije etnologije", aktuelan od poslednje četvrtine XX veka. Kovačević ističe da je antropologija u velikom delu javnosti i u očima

"kulturnih radnika" percipirana kao "čarapologija", zamrznuta u svojoj srednjoj fazi (1920–1975), kao i da nekoherentnost javne percepcije discipline dovodi do dve različite klasifikacije etnologije/antropologije. S jedne strane, ona se svrstava u "sociološke nauke", a s druge, u isti koš sa istorijom i arheologijom, što neminovno zadaje muke državi kojoj su neophodne nedvosmislene klasifikacije kako bi lakše upravljala naučnim i prosvetnim sektorom. Pripremajući teren za naredno poglavlje – u kojem tvrdi da je nastojanje da se iznađe veštačko, ali "jedinstveno" rešenje, posledica težnje za lakšom kontrolom, smanjivanjem intelektualnog napora i ograničavanjem ekonomskog ulaganja – autor zaključuje da razgraničenje između, na primer, "kvantitativne" sociologije i "kvalitativne" antropologije jeste rezultat arbitrarnih edukativnih procesa i već uvrežene spoljne percepcije ovih disciplina, kao i eksplanatorno sredstvo pred eksternim klasifikatornim zahtevima, a ne rezultat njihovih inherentnih karakteristika. U sledećem poglavlju (*O destruktivnosti citatometrije u društvenim i humanističkim naukama*), u kontekstu scijentometrijskog posmatranja nauke kao robe, autor kritički razmatra zasnovanost i implikacije primene te (monopolističke, korporativne, profitabilne) kvazinauke kao jedinog kriterijuma procene kvaliteta antropološke produkcije. Na meti Kovačevićeve oštre, katkad bolno duhovite kritike našla se scijentometrija, u svojoj srpskoj verziji redukovana na citatometriju, preuzeta sa američkog tržišta u apsolutno neizmenjenom obliku, koja podrazumeva metodološki veoma jednostavno prebrojavanje citata tekstova iz pojedinih časopisa u drugim časopisima kao temelj za vrednovanje naučnoistraživačkih rezultata. Uprkos tome što se u Evropi, zbog jezičke raznolikosti i tematske osobenosti evropskog konteksta u poređenju s američkim, citatometrijska praksa potpuno ignoriše, i uprkos ukazivanju na izvitoperenost i štetnost takvog načina merenja kvaliteta naučnog rada primenjenog na nesamerljive društveno-humanističke nauke, u Srbiji je citatometrija u potpunosti inkorporirana u evaluaciju svih naučnih rezultata – što je i glavna meta autorove kritike. Ukazujući na to da takva praksa nije validna ni kad je reč o velikom delu američke četvoropoljne antropologije – budući da se citatometrija ispostavlja kao nesvršishodna i metodološki neutemeljena za američku socio-kulturnu antropologiju čija Asocijacija broji 11.000 članova koji govore istim jezikom – Kovačević ističe da ona postaje još destruktivnija ukoliko se primeni u maloj i tematski heterogenoj antropološkoj zajednici poput srpske.

Pored metodološke kritike citatometrije koja se ogleda u činjenici da kvantitet ne podrazumeva nužno i kvalitet, da ona nije u stanju da prati i valorizuje dugoročne kapitalne projekte, registruje citate u knjigama i ostalim relevantnim publikacijama, te da citatometrija i impakt faktori ne mogu da prepoznaju naučna polja u povelju, autor skreće pažnju i na to da citatometrija dovodi i do apsurdnih i karikaturnih oblika naučnog rada, citatomanije zaogrnutu u metod i lepo vaspitanje, citiranja radi citiranosti koje će svakoj od zainteresova-

nih strana doneti korist, kao i do stvaranja neoriginalnih ali kvantitativno sadržajnih radova. Autor smatra da jedinstveni kriterijumi preuzeti iz prirodnih nauka, primenjeni na sadržaj heterogene, labave i međusobno teško povezive zajednice humanističnih naučnika, a distribuirani preko partikularnih finansijskih interesa i neznanja, nužno vode žrtvovanju društvenih i opštih interesa u korist "brojanja" i pojedinačnih interesa. Ukoliko se citatometrija primenjuje na srpsku antropologiju, pitanje kontekstualne varijabilnosti i relevantnosti proučavanih tema, proizvešće situaciju da će najviše bodovani časopisi ostati zatvoreni za domaće naučnike, koji pak zbog toga neće biti u mogućnosti da steknu kvalifikacije za vođenje doktorskih studija ili rukovođenje naučnim projektima. Imajući na umu malobrojnost srpske antropološke naučne zajednice (oko 50 članova), kao i disperzivnost i tematsku razgranatost srpske antropologije, primena citatometrije dovela bi do citiranja "na silu" naučtrb intelektualnog kvaliteta ili, još gore, do prinudne, te otud veštačke redukcije antropoloških tema proučavanja kako bi se zadovoljilo citatometrijsko vrednovanje nauke. Sagledano u ovom svetlu, autor smatra da odbacivanje citatometrije ne podrazumeva rastakanje veze srpske nauke sa globalnim naučnim tokovima koje vodi u bežanje od poređenja sa svetskom naukom, izolacionizam i lenjost (ili je njima uslovljeno), kao što bi pobornici citatometrije to želeli da predstave.

Kao putokaz za rešavanje ovakve situacije, Kovačević predlaže potpuno odbacivanje citatometrije u humanističkim naukama, isključivanje ISI liste i uvođenje evropske ERIH liste na koju će domaćim časopisima biti omogućen ulaz ukoliko to svojim kvalitetom zasluže, kao i isključivanje citatometrijskih ne-ekspertskih preduzeća iz procesa vrednovanja društveno-humanističkih nauka. Uz to, kako bi se smanjila mogućnost potencijalnog institucionalnog izolacionizma naučne zajednice, predlaže se internacionalizacija glavnih poslova u proizvodnji naučne periodike, koja bi podrazumevala uvođenje međunarodnog sastava redakcija i veći udeo stranih recenzenata. Autor izražava bojazan da bi, ukoliko opskurna citatometrija – zasnovana na metodološki neosnovanom transferu kriterijuma iz prirodnih u društvene nauke – ostane na snazi kao jedini arbitar procene kvaliteta, vidni pomaci, brojni rezultati i vredan rad, očigledni u srpskoj antropološkoj produkciji, neminovno bili uništeni.

Ova monografski uobličena kolekcija tekstova predstavlja važan doprinos srpskoj antropologiji nauke i obrazovanja, mada njen značaj pre treba tražiti u sposobnosti autora da duhovitim opaskama, inteligentnim kontekstualizacijama i hrabrim analizama uzroka i posledica inače dnevopolitički osetljivih, pa i tabu-tema, obavesti i pokrene širu intelektualnu javnost na odbranu akademskog dostojanstva u vremenu krize univerziteta i sve uspešnijih pokušaja ukidanja autonomije nastavnog i naučnoistraživačkog rada.

Nina Kulenović